

Langs
**monumentale
bomen**
in het centrum van
Amsterdam

Beste lezer,

De website van het Landelijk Register van Monumentale Bomen is vanaf 5 juni 2015 online:

www.monumentalebomen.nl. Dit is na al het voorbereidende werk een heugelijk feit. We vieren dit met een feestelijke bijeenkomst op 5 juni in dé iepenstad van Europa: Amsterdam, en met het uitbrengen van dit boekje: een wandeling langs een aantal van de vele monumentale bomen in deze mooie stad.

Het Landelijk Register van Monumentale Bomen is één van de pijlers van het werk van de Bomenstichting. We zetten ons in voor álle bomen in Nederland, in de stad en op het platteland, maar met een focus op monumentale bomen, die door hun ouderdom, indrukwekkende verschijning en kwetsbaarheid extra bescherming verdienen.

We willen met de website ons actuele bestand van monumentale bomen voor iedereen toegankelijk maken. Het achterliggende doel is om het enthousiasme voor monumentale bomen te vergroten. In totaal brachten we gedurende tientallen jaren meer dan 15.000 bomen in kaart. Met een belangrijke bijdrage uit het Ondersteu-

In het midden van dit boekje vindt u een overzicht van de 30 geselecteerde monumentale bomen.

ningsfonds Databeheer Natuur van het Prins Bernhard Cultuurfonds is het gelukt een systeem te bouwen waarbij elke boom een eigen webpagina heeft en gegevens kunnen worden toegevoegd. Vervolgens hebben meer dan 150 vrijwilligers de bomen ter plekke gecontroleerd. Wat een werk en wat een prachtig resultaat! Een woord van dank richt ik dus aan iedereen die zich op welke wijze dan ook heeft ingespannen om dit te bereiken.

Wandelen is goed voor lichaam en geest. Met dit boekje in de hand wordt u langs een aantal fraaie, monumentale bomen in het hart van Amsterdam geleid. Iepen zijn in het verleden in deze stad bewust geplant om het welzijn van de stedelingen te bevorderen. De wandeling die we in dit boekje uitzetten begint en eindigt dan ook met een iep. Tijdens de wandeling wordt u uitgenodigd stil te staan bij 'het verhaal' achter de boom.

Namens de Bomenstichting wens ik u een fijne en leerzame wandeling.

Leen van der Sar, voorzitter

OUDEMANHUISPOORT

Ulmus x hollandica 'Belgica'

1 Hollandse iep

Oude bomen vind je in de stad vooral op plaatsen die niet openbaar toegankelijk zijn, zoals binnentuinen, hofjes en bijvoorbeeld de Hortus en Artis. De iep in de Oudemanshuispoort is in alle rust groot geworden door de omsloten ruimte (vroeger een kloostertuin). Met 33 meter is hij de hoogste iep van Nederland. Langs deze boom lopen jaarlijks duizenden studenten.

Langs monumentale bomen in het centrum van Amsterdam

PLANTJAAR: 1890-1900

BOOMNR. OP WEBSITE: 1692908

Platanus x hispanica

2 Gewone plataan

Hier staat echt een boom in een stadse omgeving: op een kleine binnenplaats een grote boom. Platanen zijn goede stadsbomen. Ze kunnen veel verdragen. Zowel de bast als de grote bladeren vangen veel stof uit de lucht af. Ze hebben veel licht nodig om goed te kunnen groeien. Daarom groeien ze soms scheef naar het licht toe. Uit een holte groeit een eikje.

Langs monumentale bomen in het centrum van Amsterdam

PLANTJAAR: 1840-1850

BOOMNR. OP WEBSITE: 1686101

Tilia x europaea

3 Hollandse linde

Het is een oud gebruik om bij bijzondere gelegenheden een linde te planten. Linden staan meestal op pleinen en brinken met bankjes eronder waar vroeger dorpelingen samenkwamen. De linde op dit binnenplein is geplant ter ere van de kroning van koningin Wilhelmina in 1898. De oudste linde van Nederland staat in Sambeek. Zijn leeftijd wordt geschat tussen 350 - 500 jaar (nr. 1679463 in register).

PLANTJAAR: 1898

BOOMNR. OP WEBSITE: 1686754

Langs monumentale bomen in het centrum van Amsterdam

Platanus orientalis

4 Oosterse plataan

Op 27 april 1943 stortte een Halifax bommenwerper neer achter het Carlton Hotel. Er vielen 7 Engelse en 3 Nederlandse doden. Anne Frank schrijft in haar dagboek: 'Het Carlton Hotel is kapot, twee Engelse vliegtuigen met een grote lading brandbommen aan boord zijn precies op het 'Offiziersheim' gevallen. De hele hoek Vijzelstraat-Singel is afgebrand.' De oosterse plataan werd ook geraakt: oude brandwonden aan de achterzijde van de stam zijn nog zichtbaar.

PLANTJAAR: 1860-1870

BOOMNR. OP WEBSITE: 1686158

Juglans regia

5 Gewone walnoot

Walnoten of okkernoten groeien goed in Nederland. In strenge winters kunnen ze wel vorstschade oplopen. Mannelijke en vrouwelijke bloemen komen op dezelfde boom voor, maar om veel vruchten te oogsten is het stuifmeel van een andere walnoot gunstig. Het kan wel twintig jaar duren voordat er walnoten aan de boom groeien. Tegenwoordig zijn er ook soorten die eerder vruchtdragend zijn.

Fagus sylvatica 'Atropunicea'

6 Bruine beuk

Beuken zijn gevoelige bomen. Ze hebben een kwetsbaar wortelgestel. Stadsomstandigheden kunnen ze niet verdragen en daarom vind je ze ook niet in de straten, langs de grachten en op pleinen. De beste plek voor beuken zijn de vaak stille binnentuinen. Beuken kunnen 200-300 jaar worden. Deze immense rode beuk werd in 1884 door de familie Van Loon geplant toen zij het huis betrokken.

PLANTJAAR: 1884

BOOMNR. OP WEBSITE: 1692220

Langs monumentale bomen in het centrum van Amsterdam

Platanus x hispanica

7 Gewone plataan

Platanen laten elk jaar een deel van hun bast vallen, waardoor een kenmerkend vlekkenpatroon ontstaat. Ze kunnen veel verdragen en worden daarom veel toegepast in de stad. Van nature komen platanen voor rond het Middellandse zeegebied, ze kunnen daar meer dan 1000 jaar oud worden. In één van deze platanen heeft in 1989 een onbekende kunstenaar een beeldje geplaatst: het Zagertje.

PLANTJAAR: 1900-1910

BOOMNR. OP WEBSITE: 1690846

Platanus x hispanica

8 Gewone plataan

Dit zijn de twee dikste platanen van Amsterdam: ze hebben een stamomtrek van meer dan 6,50 m. De bomen zijn ruim 150 jaar oud. In 1925 zijn de platanen in verband met de verbreding van de brug enkele tientallen meters verplaatst. Onder de plantkluut werden houten vlonders geplaatst en met lieren zijn de bomen naar hun huidige standplaats verschoven.

Langs monumentale bomen in het centrum van Amsterdam

PLANTJAAR: 1850-1860

BOOMNR. OP WEBSITE: 1686059

Populus nigra 'Italica'

9 Italiaanse populier

Populieren en wilgen zijn oer-Hollandse bomen en behoren tot dezelfde familie. In de 19e eeuw is deze karakteristieke, strak opgaande populier uit Lombardije (Italië) over heel Europa verspreid. Stadsarchitect Berlage paste deze populier in de jaren '20 en '30 veelvuldig toe als herkenningspunten in de stad. Deze twee Italiaanse populieren staan als 'wachters' naast de Groninger en Deventer poort.

PLANTJAAR: 1910-1920

BOOMNR. OP WEBSITE: 1686058

Pterocarya fraxinifolia

10 Kaukasische vleugelnoot

De vleugelnoot komt oorspronkelijk uit de Kaukasus. Hij is familie van de okker- of walnoot. Als de bomen vrij staan, vormen ze brede kronen, tot wel 30 meter breed. Pierre Cuypers, architect van het Rijksmuseum en het Centraal Station heeft deze vleugelnoot in 1885 zelf uitgezocht. Tijdens de renovatie van de tuin is de boom als monument behouden en ingepast in het nieuwe ontwerp van de tuin.

PLANTJAAR: 1885

BOOMNR. OP WEBSITE: 1686057

Tilia x europaea

11 Hollandse linde

Linden zijn inheemse bomen en komen met name voor in beekdalen. De bloemen zitten in trossen bij elkaar en bloeien eind juni, begin juli. Ze zitten vol nectar en zijn zeer aantrekkelijk voor insecten. Naast de twee linden in de voortuin zijn grote dichte betonnen kelders die bij extreme wateroverlast (vervuild) water opvangen. Hoewel linden taaie bomen zijn, hebben ze van de werkzaamheden te lijden gehad.

PLANTJAAR: 1920-1930

BOOMNR. OP WEBSITE: 1690847

Platanus x hispanica en *Platanus orientalis*

12 Gewone en oosterse plataan

Platanen zijn typische stadsbomen. In het Weteringplantsoen staan zeven platanen, twee daarvan zijn oosterse platanen. De oosterse plataan heeft veel minder last van een jaarlijks terugkerende schimmel (*Gnomonia*) die bladvlekken en vervroegde bladval (rui) veroorzaakt. Hij staat daarom voller in blad dan de gewone plataan. Helemaal boven in één van de platanen zit een 'heksenbezem': in platanen een zeldzaam verschijnsel.

PLANTJAAR: 1880-1890

BOOMNR. OP WEBSITE: 1686054

Langs monumentale bomen in het centrum van Amsterdam

Populus canadensis 'Serotina'

13 Canadese populier

De Canadapopulier is een kruising van twee andere populieren, ontstaan rond 1750 in Frankrijk. Populieren zijn tweehuizig: er zijn vrouwelijke en mannelijke bomen. De vrouwelijke bomen geven in de zomer veel pluus en zijn daarom in de stad minder populair. Deze populier staat flink scheef, maar is niet per se minder stabiel. De boom maakt extra zware wortels, zodat hij, ondanks de scheefstand, overeind blijft staan.

PLANTJAAR: 1900-1910

BOOMNR. OP WEBSITE: 1686110

Aesculus hippocastanum

14 Witte paardenkastanje

De paardenkastanje komt oorspronkelijk uit de Balkan en werd in de 17e eeuw ingevoerd in Nederland. Na de bloei vormen ze groene vruchten, waarin twee of drie kastanjes zitten.

De laatste jaren wordt de paardenkastanje belaagd door een nachtvlinder, de mineermot. De larve eet zich een weg door het blad, waardoor een gangenpatroon ontstaat en de bladeren snel bruin verkleuren.

PLANTJAAR: 1900-1910

BOOMNR. OP WEBSITE: 1686107

- 1** Hollandse iep
Oudemanhuispoort
- 2** Gewone plataan
Nieuwmarkt, Oudezijds
Achterburgwal 83
- 3** Hollandse linde
Amsterdams Museum
Wilhelminaboom,
Kalverstraat 92
- 4** Oosterse plataan
In de tuin achter Katten-
kabinet, Herengracht 497
- 5** Gewone walnoot
In de tuin achter Katten-
kabinet, Herengracht 497
- 6** Bruine beuk
In de tuin van Museum
van Loon, Keizersgracht 672
- 7** Gewone plataan
Leidsebosje,
Stadhouderskade
- 8** Gewone plataan
Leidsebosje, Stadhouders-
kade t.o. Marriotthotel
- 9** Italiaanse populier
Tuin Rijksmuseum,
Jan Luijkenstraat
- 10** Kaukasische
vleugelnoot
Tuin achter Rijksmuseum,
Hobbemakade 21
- 11** Hollandse linde
Tuin Rijksmuseum,
zijde Stadhouderskade
en Jan Luijkenstraat
- 12** Gewone plataan
1e Weteringplantsoen
- 13** Canadese populier
Hoek 1e Wetering-
plantsoen, Weteringschans
- 14** Witte paardenkastanje
Verkeersplein Wetering-
schans
- 15** Gewone plataan
Rij langs Nicolaas
Witsenkade
- 16** Honingboom of
pagodeboom
Reguliersgracht,
hoek Falckstraat
- 17** Oosterse plataan
- 18** Oostenrijkse of
wintergroene eik
- 19** Trompetboom
- 20** Koningsnoot
- 21** Godenpeer
- 22** Japanse notenboom
- 23** Boomhazelaar
Hortus Botanicus
Amsterdam,
Plantage Middenlaan 2a
- 24** Gewone plataan
J.W. Overloopplantsoen,
Plantage Parklaan
- 25** Oosterse plataan
- 26** Gewone es
- 27** Kaukasische
vleugelnoot
- 28** Gewone plataan
- 29** Kaukasische
vleugelnoot
Wertheimpark
- 30** Hollandse iep
Voor hoofdingang
Centraal Station

Platanus x hispanica

15 Gewone plataan

Deze platanen zijn meer dan 100 jaar oud. Twintig jaar geleden hebben ze forse wortelschade opgelopen bij de aanleg van een nieuw riool. Delen van de kroon zijn daarbij afgestorven. Enkele jaren geleden zijn de bomen gekandela-berd. Inmiddels vormen de platanen weer nieuwe kronen. Of de bomen zich helemaal zullen herstellen, hangt vooral af van de conditie van de bomen. Het zijn echte overlevers.

PLANTJAAR: 1880-1890

BOOMNR. OP WEBSITE: 1686105

Styphnolobium japonicum

16 Honingboom of pagodeboom

De honingboom behoort tot de familie van vlinderbloemigen en komt van nature voor in Korea en China. In Japan plant men honingbomen bij tempels en op begraafplaatsen. De bomen hebben brede, transparante kronen, de blaadjes zijn geveerd. Kenmerkend zijn de groene twijgen. Ze bloeien pas na ongeveer twintig jaar met een zee van schitterende, witte schermachtige bloemen. De bloei valt in augustus en is aantrekkelijk voor insecten.

PLANTJAAR: 1900 EN 1930

BOOMNR. OP WEBSITE: 1686062

Langs monumentale bomen in het centrum van Amsterdam

Platanus orientalis

17 Oosterse plataan

De dikste oosterse plataan van Europa staat in Griekenland. Deze boom heeft een stamomtrek van liefst 15 meter. De dikste oosterse plataan van Nederland staat bij het Witte Kerkje van Elden, Arnhem (nr. 1677658 in register) en heeft een omtrek van 7,43 meter. De boom in de Hortus is potentieel monumentaal, omdat hij nog geen 80 jaar oud is.

PLANTJAAR: 1950 - 1960

BOOMNR. OP WEBSITE: 1686146

Quercus x turneri 'Pseudoturneri'

18 Oostenrijkse of wintergroene eik

Deze (half)wintergroene eik is in Engeland ontstaan uit een kruising van een steeneik met onze inheemse zomereik. Bij het verschijnen van het nieuwe blad valt het wintergroene blad eraf. De boom groeit vrij traag en wordt ongeveer 10 meter hoog. De eikels hangen aan lange stelen. De kruising is geënt op een andere onderstam. Dit is te zien op 30 cm hoogte, gemeten vanaf de grond.

Langs monumentale bomen in het centrum van Amsterdam

Catalpa bignonioides

19 Trompetboom

Deze trompetboom heeft een stamomtrek van bijna 3 meter en een prachtig gedraaide stam. Trompetbomen vormen mooie roomwitte, gele bloemen die trompetvormig zijn. De bladeren kunnen 20 cm groot worden. De boom komt uit China. Catalpa betekent bonenboom: aan de boom hangen lange vruchten, die op enorme sperziebonen lijken. Een bekende eigenschap is dat de boom muggen en vliegen weghoudt.

PLANTJAAR: 1910-1920

BOOMNR. OP WEBSITE: 1690871

Carya laciniosa

20 Koningsnoot

Dit is de oudste koningsnoot van Nederland. In zijn natuurlijk groeigebied, het oostelijk deel van de Verenigde Staten, is de boom geliefd vanwege het hout. De bladeren verspreiden bij wrijving een sterke geur. De boom heeft ronde, zoete en eetbare zaden. Dit in tegenstelling tot de vruchten, deze zijn zelfs giftig. Het zusje van deze boom is de pecannoot.

PLANTJAAR: 1912

BOOMNR. OP WEBSITE: 1686144

Diospyros virginiana

21 Godenpeer

De godenpeer is een zeldzame boom in Nederland. Maar de godenpeer (of kakipruim) is geen peer. Hij komt oorspronkelijk uit China. De vruchten zijn klein, oranje en eetbaar. De smaak is met geen enkele ander smaak te vergelijken. De vruchten worden nog wel eens in salades gebruikt. In China drinkt men het sap van onrijpe vruchten als middel tegen hoge bloeddruk.

PLANTJAAR: 1900-1910

BOOMNR. OP WEBSITE: 1679234

Ginkgo biloba

22 Japanse notenboom

Deze boom is een echt buitenbeentje. Hij kwam al 250 miljoen jaar geleden voor en overleefde veel tijdperken, o.a. die van de dinosaurïers. De oudste, levende bomen zijn ca. 1000 jaar oud. Er zijn vrouwelijke en mannelijke exemplaren (tweehuizig). De vrouwelijke exemplaren dragen pas na 20-50 jaar zaden. Als deze van de boom vallen, ruiken ze zeer onaangenaam. In Japan zijn de geroosterde noten overal te koop.

PLANTJAAR: 1890-1900

BOOMNR. OP WEBSITE: 1686147

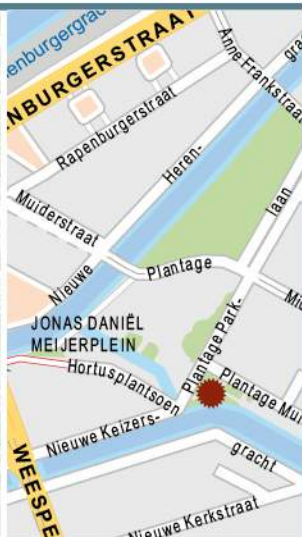
Corylus colurna

23 Boomhazelaar

Deze boomhazelaar of Turkse hazelaar is de oudste en dikste van Nederland (omtrek 3 meter). De boom komt in het wild voor in Klein-Azië en op de Balkan. In januari bloeit de boom met mannelijke 'katjes', de vrouwelijke bloei is onopvallend. De kleine hazelnootjes zitten in een grillig gevormd omhulsel. Af en toe stoten oude en gezonde bomen losse schorsplaten af zonder schade op te lopen.

PLANTJAAR: 1795

BOOMNR. OP WEBSITE: 1686149

Platanus x hispanica

24 Gewone plataan

Deze plataan heeft een stamomtrek van bijna 5 meter. In het voorjaar ontwikkelen zich de karakteristieke bolletjes die aan de takken hangen. Deze vruchthoofdjes hangen vaak tot in het voorjaar in de kroon. Het jonge blad en de twijgen zijn bezet met stervormige haartjes. Bij het snoeien van platanen in de zomer kan dit leiden tot allergische reacties.

PLANTJAAR: 1890

BOOMNR. OP WEBSITE: 1686163

Langs monumentale bomen in het centrum van Amsterdam

Platanus orientalis

25 Oosterse plataan

De gewone plataan wordt het meest aangeplant. De oosterse plataan is bij boomkwekers minder in trek omdat de boom in de opkweekfase vorstgevoelig is. Het blad van de oosterse plataan is dieper ingesneden dan het blad van de gewone plataan. In de landen van oorsprong, rondom de Middellandse Zee, kunnen de platanen meer dan 1000 jaar oud worden. Ze staan daar vaak op pleinen.

PLANTJAAR: 1880-1890

BOOMNR. OP WEBSITE: 1690797

Fraxinus excelsior

26 Gewone es

De es behoort tot de familie van de olijven. Het is een snelgroeïende boomsoort die van nature in Nederland voorkomt. De es heeft oneven geveerd blad. Essenhout staat bekend vanwege zijn elasticiteit. Het wordt gebruikt voor liggers van gymnastiektoestellen en voor stelen van bijlen en spades. De dikste es van Nederland staat bij kasteel Puth in Voerendaal en heeft een omtrek van 4,80 meter (nr. 1692993 in register).

Langs monumentale bomen in het centrum van Amsterdam

PLANTJAAR: 1910-1920

BOOMNR. OP WEBSITE: 1686155

Langs monumentale bomen in het centrum van Amsterdam

Pterocarya fraxinifolia

Kaukasische vleugelnoot

Vleugelnooten vormen grote brede kronen. De breed uitgroeiende takken moeten een enorm gewicht dragen. De bomen passen de vorm van hun takken zo aan dat ze mechanisch veel sterker zijn. De zware takken zien eruit als planken: meer hoog dan breed. Dit kun je goed zien als je bij deze boom omhoog kijkt. 's Zomers hangen de vruchtjes in dunne groene slingers in de kroon.

PLANTJAAR: 1860-1870

BOOMNR. OP WEBSITE: 1686153

Platanus x hispanica

28 Gewone plataan

De gewone plataan is ontstaan uit een kruising van de oosterse (3-6 bolletjes) en de westerse plataan (1-2 bolletjes). Het is te zien dat de hoofdstam op enkele meters hoogte gesplitst is in meerdere hoofdstammen die hoog opgroeien en tezamen de kroon vormen. Vermoedelijk is de boom ooit op deze hoogte geknot of is de hoofdtak uitgebroken. Hij heeft een mooie afschilferende bast.

Langs monumentale bomen in het centrum van Amsterdam

PLANTJAAR: 1860-1870

BOOMNR. OP WEBSITE: 1690799

Pterocarya fraxinifolia

29 Kaukasische vleugelnoot

Vleugelnooten staan bekend om hun enorm herstelvermogen. Op plaatsen waar in de kroon iets meer licht toe kan treden, zie je nieuwe scheuten ontstaan. De boom heeft een stamonttrek van bijna 4 meter. In de jaren '70 deed de boomchirurgie zijn intrede. In de grote stamwond zijn grote ijzeren horizontale ankers aangebracht om herstel te bevorderen. Inmiddels wordt deze methode niet meer toegepast.

PLANTJAAR: 1860-1870

BOOMNR. OP WEBSITE: 1690798

Ulmus x hollandica 'Belgica'

30 Hollandse iep

Deze Hollandse iep is het laatste exemplaar van de meer dan 30 iepen die geplant zijn vlak na de bouw van het Centraal Station in 1889. Dit type iep is in de 19e eeuw massaal aangeplant in de kustprovincies. Hij bleek echter uiterst vatbaar voor de iepziekte (vanaf de jaren '20): honderdduizenden iepen zijn gekapt. Inmiddels is de (hoogresistente) iep bezig met een stormachtige terugkeer!

Colofon

Uitgave: Bomenstichting
Uiterwaardenstraat 308
1079 DB Amsterdam

telefoon: 020-3306008

e-mail: info@bomenstichting.nl

websites: www.bomenstichting.nl
www.monumentalebomen.nl

Auteur: Hans Kaljee

Redacteur: Hanna Hirsch

Eindredactie: Zeilstra & Partners, Communicatiemanagement
en Public Affairs

Fotografie: Hanna Hirsch, Freek van Kessel, Frank Warendorf

Vormgeving: Jet Westbroek Idee & Ontwerp, Nijmegen

Drukwerk: Drukkerij Atlas B.V., Soest

1 druk, 2015

ISBN 9789070405

De Bomenstichting bevordert de zorg en aandacht voor bomen in de stad en op het platteland. Genieten van bomen en het beschermen van bomen gaan hand in hand. Daarom zijn we op zoek naar nieuwe donateurs om onze vele taken ook financieel mogelijk te maken. Meld u aan als donateur en ontvang ons tijdschrift Bomen-nieuws.

Amsterdam telt volgens het Landelijk Register van Monumentale Bomen 161 monumentale bomen. In dit gidsje zijn 30 bomen uit het centrum geselecteerd. De bomen in Artis zijn buiten beschouwing gelaten, ook al staat daar de oudste boom van Amsterdam: een zomereik. Hou er rekening mee dat sommige bomen alleen tijdens openingstijden te bezichtigen zijn. De tuin van het Kattenkabinet is een privétuin; vraag of het mogelijk is de bomen te bekijken.

Er staan landelijk zo'n 15.000 bomen in het register en er komen er nog steeds bij. Bomen worden niet zo maar opgenomen, ze moeten voldoen aan criteria: allereerst moeten ze minstens 80 jaar oud zijn en een goede levensverwachting hebben. Daarnaast moet de boom een bijzonder kenmerk hebben. Hij moet bijvoorbeeld beeldbepalend zijn, bijzonder dik of hoog, onderdeel van een ontwerp of aangeplant bij een bijzondere gebeurtenis.

Op www.monumentalebomen.nl kunt u zelf zien welke bomen in het register zijn opgenomen.

Deze uitgave is mede mogelijk
gemaakt door: Van den Berk
Boomkwekerijen.
www.vdberk.nl